

KEYNESIANIZEM IN EKONOMSKA ARHITEKTURA EVROPSKE UNIJE

Keynesianism and the Economic Architecture of the European Union

1 Uvod

V povojnih letih, v obdobju 1961–1973, so evropske države hitro gospodarsko rasle. Keynesianizem kot makroekonomska teorija in kot podlaga ekonomski politiki je bil v razcvetu. V naslednjem obdobju, 1974–1995, se je rast upočasnila, inflacija je bila visoka in nezaposlenost se je povečala. Keynesianizem je kazal negativne posledice in je zašel v krizo tako na področju teorije kot prakse ekonomske politike. Usoda keynesianizma je bila močno povezana s stanjem v gospodarstvu. Če ekonomska politika ni dajala ustreznih rezultatov, je to metalo senco tudi na keynesianizem kot šolo makroekonomije. Praksa in empirija sta bila test keynesianizma. To pa zato, ker je bil keynesianizem aplikativna podlaga ekonomske politike.

Tabela 1: Glavni ekonomski kazalci za EU-15, Nemčijo in ZDA, obdobje 1961–1995

	1961–73	1974–85	1986–1995
<i>Stopnja gospodarske rasti</i>			
EUR-15	4,7	2,0	2,4
Nemčija	4,4	2,2	2,7
ZDA	4,4	2,8	2,9
<i>Stopnja brezposelnosti</i>			
EUR-15 (1991–1995)	..	..	9,5
Nemčija	0,6	3,5	6,5
ZDA	4,9	7,5	6,2
<i>Stopnja inflacije (1)</i>			
EUR-15	4,6	10,0	4,1
Nemčija	2,7	4,6	2,3
ZDA	2,9	6,9	3,2
<i>Neto zadolževanje (2)</i>			
EUR-15	..	–3,5	–4,4
Nemčija	..	–2,1	–2,3
ZDA	–1,3	–3,3	–4,3

Opombe: (1) stopnja inflacije je merjena z deflatorjem zasebne potrošnje; (2) neto zadolževanje je približek proračunskega primanjkljaja.

Vir: European Commission (2004).

Politične institucije Evropske unije (EU) določajo ekonomiko EU in ne obratno. Vse pomembne evropske institucije so nastale iz političnih razlogov. Šele potem je vstopila ekonomika, da bi omogočila bolj učinkovito delovanje teh institucij. Narava EU kot zveze je taka, da je unija neodvisnih držav, ki so se odločile, da bodo skupaj zasledovale lastne interese in skupno dobro (Senjur 2005). Nacionalni ekonomski interesi držav članic so primarni, interes EU je izpeljan iz nacionalnih interesov. EU nima svojega interesa, ki bi bil ločen od interesov posameznih članic. Tako razumevanje EU implicira hierarhijo ekonomskih ravni. Nacionalni interes ima prioriteto. Ta prioriteta je omejena z obstojem drugih nacionalnih interesov znotraj EU. Optimum nacionalnega gospodarstva (ali ciljna funkcija) je omejena s tem, da ne škoduje interesom drugih držav in EU kot celote. Nacionalni optimumi so znotraj okvirja EU.

dr. Marjan Senjur, red. prof.

Univerza v Ljubljani

Ekonomska fakulteta

Izvleček

UDK: 330.834(4)

Sedanja ekonomska arhitektura Evropske unije sloni na treh institucionalnih temeljih: enotnem evropskem trgu, denarni uniji s skupno valuto evro in javno-finančni stabilnosti, opredeljeni v Paktu stabilnosti in rasti. Avtor proučuje, v kolikšni meri so te institucije povezane s keynesiansko ekonomsko teorijo. Njegova ugotovitev je, da ekonomska arhitektura EU ni oprta na keynesiansko, temveč na neoklasično ekonomsko teorijo. Slednjo je bilo mogoče povzeti v tako imenovani washingtonski konsenz, ki se je v primeru EU uporabil kot bruseljski konsenz.

Ključne besede: makroekonomija, keynesianska ekonomska politika, bruseljski konsenz, EMU, pakt stabilnosti in rasti

Abstract

UDC: 330.834(4)

The present economic architecture of the European Union is based on three institutional pillars: a single European market; a monetary union with a single currency, the euro; and stability of public finances as defined in the Growth and Stability Pact. The author deliberates to what extent these institutions are related to Keynesian economic theory. His opinion is that the economic architecture of the EU is based on neoclassical and not on Keynesian economic theory. The Brussels consensus, which is based on the Washington consensus, has been applied.

Key words: macroeconomics, Keynesian economic policy, Brussels consensus, EMU, Stability and growth pact

JEL: E12, E13, E60; O11, O40, O52

V primeru EU ni zagotovljenih sredstev za nadomestila nacionalnim državam, če bi EU sprejela ukrepe, ki bi škodovali posameznim državam. Pravzaprav EU takih ukrepov ne more sprejeti brez soglasja vseh držav članic. Evropska arhitektura izrecno razlikuje raven EU in raven nacionalnih držav. Taka začetna postavitev EU, s samostojnimi državami članicami, je izhodišče za postavitev drugih ekonomskih institucij EU in za vodenje različnih ekonomskih politik na ravni EU.

Ekonomsko arhitekturo EU sestavljajo trije temeljni kamni: Enoten evropski trg z ustrezno regulacijo, evropska monetarna unija s skupno valuto evro in stabilnost javnih financ s Paktom stabilnosti in rasti. Za prvi steber lahko rečemo, da je nevtralen, kar se tiče keynesianizma; druga dva stebra pa sta izrecno postavljena nekeynesiansko.

Članek v nadaljevanju opisuje institucionalne postavke EU, ki so zgrajene na načelih bruseljskega konsenza, ki je različica washingtonskega konsenza: enoten evropski trg, denarna unija in Pakt stabilnosti in rasti. Pri tem opozarja na probleme v ekonomskem delovanju EU. Naša teza je, da so dejanske razmere v državah članicah EU take, da v veliki meri ustrezajo predpostavkam keynesianske ekonomske teorije (nepopolni trgi, rigidnost cen, pomen države). Zato je treba vnesti v razpravo o ekonomiki EU tudi keynesianske ekonomske vidike. S tem bi se pogled na ekonomsko problematiko EU razširil in uravnotežil, kar bi izboljšalo možnosti za razreševanje ekonomskih problemov v Evropi.

2 Bruseljski konsenz

Keynesianizem ima tradicijo v Evropi. Snowdon in Vance (2005, 362) celo govorita o »evropski zvrsti« makroekonomske analize. Značilnosti keynesianizma bi lahko opisali z naslednjimi ugotovitvami: (1) Delovanje trgov, tako trga dela kot trgov proizvodov, je nepopolno. Zaradi tega so nekatere ključne cene, kot so plače, rigidne, proizvodne zmogljivosti niso v polni meri izkoriščene in obstaja brezposelnost. (2) Samodejni koordinacijski mehanizmi tržnega gospodarstva delujejo z napakami, zato prihaja do nestabilnosti gospodarskih tokov (cikli) in do nezadostne učinkovitosti delovanja gospodarstva. (3) Javni sektor ima ključno funkcijo v organizaciji in v proizvodnji javnih dobrin. Velik del javnih dobrin se zagotavlja netržno in na neprofitni način. Pri vseh treh področjih je mogoče govoriti o vlogi trga in države.

Keynesianci menijo, da sta trg in država komplementarna in da je pomembno vprašanje optimalna vloga države in trga in ne vprašanje minimalne države. Država z uravnavanjem agregatnega povpraševanja lahko vpliva na dejanski proizvod, večanje zaposlenosti in boljše koriščenje zmogljivosti. Z dohodkovno politiko posega v tržno določanje nekaterih cen (npr. minimalne plače, zagotovljeni dohodek v kmetijstvu) in tako popravlja trg. Z regulacijo lahko vpliva na boljše delovanje koordinacijskih mehanizmov v gospodarstvu. Z organizacijo javnega sektorja preskrbuje gospodarstvo s kvalitetnimi proizvodnimi dejavniki, socialnimi storitvami in institucijami.

V ZDA pa imajo tradicijo neoklasiki, posebno v učbeniški in teoretični produkciji, manj v konkretni ekonomski politiki ZDA. Medtem ko je keynesianizem v osnovi makroekonomski, je neoklasika v osnovi mikroekonomska. Značilnost njenega učenja je ugotovitev, da je za analitično teoretične potrebe koristno uporabiti predpostavko popolnih trgov in samodejnega uravnovešanja gospodarstva. Temeljni ekonomski problem niso niti brezposelnost niti koordinacijski mehanizmi v gospodarstvu, temveč motnje v delovanju sicer do popolnosti postavljenega ekonomskega sistema.

Sedanja ekonomska arhitektura Evropske skupnosti je nastala z Maastrichtskim sporazumom, ki je bil podpisan leta 1991 in ratificiran leta 1993. Maastricht je beležil dokončanje graditve enotnega evropskega trga (EET) in postopno uvedbo Ekonomske in monetarne unije (EMU), ki bi se zaključila z uvedbo enotne valute. Evropska gospodarska skupnost (EGS) se je spremenila v Evropsko unijo (EU).

V tem času je John Williamson objavil znamenitih deset točk o načelih ekonomskih reform, ki so postale znane kot washingtonski konsenz (Williamson 2000). Washingtonski konsenz naj bi bil ekonomska platforma, na podlagi katere so mednarodne institucije, ki imajo sedež v Washingtonu (IMF in Svetovna banka), delovale v državah drugega in tretjega sveta. Sočasno je to bila tedaj prevladujoča ekonomska doktrina v svetu. To je bila ekonomska doktrina neoklasičnega ekonomskega liberalizma, ki sloni na fiskalni disciplini, davčni reformi v smeri znižanja mejnih davčnih stopenj, liberalizaciji obrestnih mer, konkurenčnih menjalnih tečajih, svobodni trgovini, privatizaciji in zasebni lastnini ter zagotavljanju lastninskih pravic, prostem pretoku kapitala, s poudarkom na tujih neposrednih investicijah, deregulaciji z odpravo ovir za vstop in izstop. Ekonomsko gledano je ta ekonomska doktrina temeljila na neoklasični ekonomski teoriji.¹

Kar je za nas pomembno, je to, da je EGS oziroma EU prevzela platformo washingtonskega konsenza in ga spremenila v bruseljski konsenz. Po drugi strani pa je bruseljski konsenz prevzel zamisel o potrebi po regulaciji in o močnem javnem sektorju, kar sicer ni značilnost izvirnega washingtonskega (neoklasičnega) konsenza. Bruseljski konsenz je bil podlaga izgradnje ekonomske arhitekture v devetdesetih letih prejšnjega stoletja in je bila ekonomska doktrina, ki jo je EU prenašala na nove države članice pri razširitvi EU. To je veljalo še posebej za osem nekdanjih socialističnih držav, ki so se vključile v EU leta 2004. V letu 2005 se začnejo znotraj EU pojavljati razmišljanja o ekonomskih arhitekturi EU, in sicer, ali bi jo bilo treba uravnotežiti s ponovno uvedbo nekaterih načel, ki slonijo na keynesianski ekonomski teoriji. V zadnjem času so ekonomisti začeli bolj obsežno pisati o tem, kakšna je

¹ Zanimivo je, da je platforma washingtonskega konsenza doživela svojo različico tudi v Sloveniji v gradivu Odbor za reforme: Usmeritve ekonomskih in socialnih reform za povečanje gospodarske rasti in zaposlenosti (Ljubljana, 14. oktober 2005). Končno besedilo je sprejela Vlada RS (2005).

ekonomsko-teoretična podlaga ekonomskih institucij in politike v EU (Lucarelli 2004, Wyplosz 2006). Namen našega prispevka je podoben, vendar bolj poudarja keynesianske vidike ekonomskih vprašanj EU.

Spopad makroekonomskih šol je viden tudi v učbenikih makroekonomije, ki se tržijo pod oznako »evropski«. V sredi devetdesetih sta izšla dva učbenika, ki odražata dva različna pogleda na evropsko makroekonomijo. Prvega sta napisala Burda in Wyplosz (1993): *Macroeconomics, A European text*, drugega Barro in Grilli (1994): *European Macroeconomics*.

Učbenik Burda in Wyplosz (1993; 2005) je standarden makroekonomski učbenik. V skladu z ekonomsko prakso gradi spremenjen keynesianski primer kot razumno in realistično aproksimacijo realnega sveta (Burda in Wyplosz 1993, 18). Kratkoročna keynesianska analiza, kot je opisana z analitičnim okvirjem IS-LM-BP je še vedno jedro makroekonomije (Burda in Wyplosz 2005, v). Obširen opis modela IS-LM-BP je mogoče najti v tudi v slovenskim učbeniku (Senjur 2001). Zanimivo je, da učbenik avtorjev Burda in Wyplosz poudarja tudi evropski vidik. Za evropsko makroekonomijo naj bi bilo značilno, da poudarja močno odvisnost od zunanjih pogojev in od institucij, ki poudarjajo večji pomen socialnih potreb od ekonomske učinkovitosti (Burda in Wyplosz 1993, iv). V četrti izdaji sta to tezo ponovila v nekoliko drugačni obliki (2005, 19). Evropske države delijo skupen pogled na razmerje med tržnimi silami in socialno pravičnostjo (angl. social justice). Navezanost na poštenost (angl. fairness) in ekonomsko solidarnost je globoko vgrajena v evropsko tradicijo in zgodovino. To pojasnjuje, zakaj se evropski trgi dela tako zelo razlikujejo od tistih v ZDA. Makroekonomija se ukvarja s kolektivnim obnašanjem, ki je posledica individualnih odločitev, ko posamezniki nimajo popolnih informacij o tem, kaj drugi počnejo. Poudarjata obstoj napak v koordinaciji (angl. coordination failures), do katerih prihaja zaradi decentraliziranih trgov in zato obstaja potreba po regulaciji s strani države. Denar vpliva na obrestno mero in menjalni tečaj in s tem vpliva tudi na realne kategorije gospodarstva.

Barro in Grilli (1994) ponuja ta v svojem učbeniku drugačen koncept makroekonomije; gre za tipičen neoklasični pogled na makroekonomijo. Osnovni model sloni na dveh postavkah: prvič, makroekonomija je izpeljana iz mikroekonomskih osnov, ki so izpeljane iz optimizirajočega obnašanja posameznikov. Drugič, uporablja se koncept čiščenja trgov (angl. market clearing), ki odraža učinkovito usklajevanje potencialnih kupcev in prodajalcev in ki predpostavlja učinkovito delovanje trgov. Barro in Grilli (1994) menita, da nihče ne more bolje regulirati trgov, kot se regulirajo sami. Spremembe v primarnem denarju so nevtralne. Enkratna sprememba primarnega denarja povzroči proporcionalne spremembe nominalnih spremenljivk, ne spremeni pa realnih spremenljivk (1994, 381). Keynesianska teorija je v tem okviru poseben primer, ki se pojavi zaradi posebnih razmer, ko se cene ne prilagodijo trgu. Keynesianski model je na kratko prikazan na koncu knjige.

Učbenik makroekonomije Barro in Grilli (1994) je bližje washingtonskemu konsenzu in novi ekonomski arhitekturi EU v devetdesetih letih. Vendar niti v Evropi niti v ZDA taka makroekonomija ni dokončno prevladala. Še naprej so učbeniki makroekonomije v svojem jedru keynesianski. Učbenik Burde in Wyplosza je v letu 2005 doživel že svoje četrto izdajo. Pri tem se je keynesianska makroekonomija spremenila. Kritika s strani neoklasikov ali monetaristov je imela pomembne posledice na učenje novih keynesiancev. Tudi praksa se je spremenila. Če sta Burda in Wyplosz (1993) v devetdesetih letih lahko trdila, da je model IS-LM-BP analitična podlaga za ekonomske prakse, tega v na začetku 21. stoletja ni več mogoče trditi v tolikšni meri. Osrednji trg ni več trg kapitala, temveč tudi trg dela, ki določa novo funkcijo agregatne ponudbe. Glede na to, da se je denarna politika močno spremenila, pri čemer količina denarja ni več v središču denarne politike, se je spremenila tudi makroekonomska praksa ekonomistov pri centralnih bankah in vladah. To se bo prej ali slej poznalo tudi na učbenikih makroekonomije. Romer (2000) in Taylor (2000a) tako predlagata spremenjen keynesianski model, ki menda bolj ustreza temu, kar počnejo ekonomisti v praksi, vendar brez znamenite krivulje LM. Po zatonu keynesianizma v teoriji ob koncu 20. stoletja je prišlo v 2000tih letih do ponovne oživitve keynesianizma v novi izdaji. To se bo gotovo odrazilo tudi v razpravah v EUi, ko bo govora o ekonomski arhitekturi in o ekonomski politiki. Pričakujemo lahko več keynesianskih poudarkov.

3 Enoten evropski trg in direktivna regulacija

Evropska gospodarska skupnost (EGS) je leta 1957 ustanovila skupen trg s carinsko unijo. Skupen trg se je v osemdesetih letih razvil v enotni evropski trg – EET (angl. Single European Market). EET ima daljnosežne posledice. Sestavni del EET so štiri tržne svobode: svoboda gibanja kapitala, proizvodov in storitev, dela in svoboda ustanavljanja. Med ekonomisti je veliko vprašanj, kaj je enotni EET in kaj pomeni za nacionalne ekonomske politike.

Posebnost pojma enoten evropski trg je v tem, da določa mobilnost proizvodov in proizvodnih dejavnikov, in tudi v tem, da v njegovi sestavi obstajajo nacionalni trgi. Vprašanje namreč je, ali pojem EET odpravlja pojem nacionalnega trga. Dejstvo je, da nacionalni trgi še naprej obstajajo in da so vključeni v EET. Da bi razumeli ekonomiko EU, moramo uporabljati oba pojma: tako pojem EET kot tudi pojem nacionalni trg.

Zakaj je nacionalni trg pomemben vidik EET? Odgovor je v obstoju držav. Obstaja nacionalno ozemlje, kjer obstaja nacionalna vlada, ki je odgovorna za to, kar se dogaja na tem ozemlju. Veliko je ekonomskih dejavnikov, ki so povezani z določenim državnim ozemljem. Med njimi so tudi fiksni dejavniki, kar se tiče mobilnosti med državami. Infrastruktura je na primer položena v ozemlje in je zato fiksna, kar se tiče mobilnosti med državami. So še drugi dejavniki, ki niso mobilni, ali pa so omejeno mobilni. Prebivalstvo je v načelu mobilno. Lahko potuje, se svobodno giblje in ima celo pravico, da lahko dela kjer koli v EU. Po

drugi strani imajo ljudje državljanstvo, kar pomeni, da imajo domovino in so torej ukoreninjeni v državah.² Nekatere institucije so neoprijemljive in niso prenosljive. Obstajajo nemenjalne dobrine, posebno storitve, ki so povezane z ljudmi, kot so osebne storitve. Javne storitve so običajno povezane z državnim ozemljem in niso mobilne. Socialna država je nacionalna. Zdravstvo, socialna varnost, deloma osnovno izobraževanje in tako naprej so določeni na državni ravni in niso mobilni. Socialna solidarnost velja na nacionalni ravni in zagotavlja socialno varnost posameznika. Na ravni EU pa je koncept solidarnosti drugače opredeljen; usmerjen je v hitrejši razvoj manj razvitih držav članic.

Od vseh trgov je v zadnjem času dobil največji pomen trg dela. Razprave o prestrukturiranju in transformaciji na nacionalni ravni in na ravni EU se v veliki meri nanašajo na trg dela. To je nov pojav tudi v makroekonomiji. V preteklosti so kapital, trg kapitala in obrestna mera igrali glavno vlogo. V novjšem času so delo, trg dela in plače prevzeli glavno vlogo. Poglavitni razlog za to je dejstvo, da je delo teritorializirano in je nastanjeno v določeni državi in je šibko mobilno med državami. Povrh tega obstaja spoznanje, da je ekonomska politika teritorializirana. Pomembno je, kje se sprejemajo ekonomske odločitve in da so učinki sprejemanja odločitev teritorializirani z vidika posameznih držav. Niti proizvodi niti kapital niso tako navezani na državo, kot je delo. Delo dobiva lokacijsko rento (ki se odraža v plačah in drugih koristih) zaradi svoje nemobilnosti. Povrh tega ima delo prtljago: socialno politiko. Socialna politika je specifična glede na osebe in glede na države in kot taka ni zlahka prenosljiva. Povečan pomen trga dela v primerjavi s trgov kapitala je deloma prispeval k rehabilitaciji keynesianizma. Osnovna postavka keynesianizma je bila prav ta, da trg dela ne deluje popolnoma konkurenčno.

Iz tega sledi, da EET ni enotni notranji trg kot v federalnih državah, kot na primer v ZDA. EET je dejansko enoten mednarodni trg. EET je koncept nekje med nacionalnim notranjim trgov in svobodnim mednarodnim trgov. V mednarodni sistem vključuje mnogo značilnosti notranjih trgov nacionalnih držav. Enotni evropski trg vključuje nacionalne države kot legitimne in delujoče subjekte tega trga. Na EET ne nastopajo samo podjetja, temveč tudi nacionalne države, pa tudi EU s svojo regulacijo.

Za keynesianizem smo ugotovili, da predpostavlja, da prihaja do koordinacijskih motenj (angl. coordination failures) in da je zato potrebno, da vstopi država s svojo regulacijo. Treba je regulirati delovanje podjetij in poseganje države v gospodarstvo. Kar se prvega tiče EU regulira stopnjo konkurence, kar se drugega tiče pa regulira državno pomoč, ki jo države podeljujejo podjetjem. Evropska komisija je uvedla obsežen sistem regulacije s pomočjo direktiv in regulatornih institucij. V poslovnem svetu in v državah članicah je že čutiti, da obseg reguliranja postaja vse večji in da vedno bolj omejuje podjetja in države. Pretirana regulacija duši gospodarstvo in obremenjuje državne uprave.

Evropska komisija nima v sebi vgrajenih varovalk in meja proti tendenci po vse večji in večji regulaciji. Tako obnašanje utegne kompromitirati regulatorni vidik keynesianizma. Težko je najti optimalno stopnjo regulacije, uprave na ravni EU in držav članic pa zlahka zaidejo v pretirano regulacijo. Keynesianizem mora izrecno biti na preži proti samodejni tendenci državne uprave po širjenju in moči ter po vse večjem poseganju v gospodarstvo. Kot je v osemdesetih letih keynesianizem kompromitirala pretirana uporaba instrumentov agregatnega povpraševanja, ga lahko v prvem desetletju 21. stoletja ogrozi pretirana uporaba regulacije.

4 Rast in brezposelnost

Analitični pristop ekonomije temelji na dveh nasprotno si delujočih silnicah, ki ju teorija sintetizira v koncept ponudbe in povpraševanja. Ta koncept je bil najprej uveljavljen v mikroekonomiji. Pozneje se je prenesel tudi v makroekonomijo. Čeprav še vedno obstajajo dvomi, ali sta koncepta agregatne ponudbe in agregatnega povpraševanja smiselna in uporabna, je vendarle mogoče reči, da sta se v makroekonomiji uveljavila. S tega vidika je bruseljski konsenz, ki temelji zgolj na ponudbeni strani in na neoklasični teoriji, pomanjkljiv. Samo ta vidik ne zagotavlja polnega izkoriščanja zmogljivosti in ekonomske dinamike. Namen ekonomike agregatnega povpraševanja je bil, da večja dejanski proizvod in tako zmanjša ali odpravi proizvodno vrzel, to je razliko med dejanskim in potencialnim proizvodom. Če namreč dejanski proizvod sistematično zaostaja za potencialnim proizvodom, potem ni ustreznega pritiska in motivacije za razvijanje in povečevanje proizvodnih zmogljivosti. Ni mogoče predpostavljati, da se potencialni proizvod povečuje ne glede na dejanski proizvod. Ni mogoče govoriti o agregatni ponudbi, ne da bi upoštevali, kaj se dogaja z agregatnim povpraševanjem. Mogoče je postaviti tezo, da je prav ta enostranski ekonomski pristop bruseljskega konsenza eden od razlogov za krizo rasti in zaposlenosti v kontinentalni Evropi.

Države EU v zadnjih treh desetletjih rastejo počasneje od ZDA (tabela 1 in 2). Zato je EU sprejela Lizbonsko agendo za rast in zaposlenost. Ta strategija sloni na nekeynesianskih vidikih rasti. Zgodnje teorije rasti so bile keynesianske (npr. R. Harrod in E. Domar). Poudarjale so pomen agregatnega povpraševanja. Investicije so, bile, na primer v središču, ker so sočasno delovale tako na povpraševalno kot na ponudbeno stran. Pozneje je na področju teorije rasti prevladal neoklasični model rasti (R. Solow), ki je poudarjal ponudbeno stran z vidika proizvodnih dejavnikov. Agregatno povpraševanje v tej teoriji ni prisotno. Logično je pričakovati, da na gospodarsko rast vplivata oba vidika, tako vidik agregatne ponudbe kot povpraševanja.

Koristno bi bilo tudi upoštevati bolj sofisticiran odnos do stopnje tržne konkurence. Velika podjetja in določena stopnja monopolne moči so pomembne za raziskave in razvoj ter za inovacije. Zato bi bilo koristno iskati neko »optimalno« stopnjo tržne konkurence. Poudarjanje samo popolne konkurence in nastajanje majhnih podjetij, kar je sicer značilno neoklasično stališče, ni dovolj za bolj dinamično rast v razvitih evropskih državah.

² Za razliko od kapitala, za katerega v veliki meri velja znamenito reklo, da nima domovine.

Plače in cene se v mnogih evropskih državah odzivajo počasi in samo delno na negativne ekonomske razmere zaradi nepopolnih trgov proizvodov in dela. Zato lahko pričakujemo, da se utegne brezposelnost zvišati in da utegne proizvod močno nihati preden pride to uskladitve morebitnim šokom. Keynesianske razmere nepopolne konkurence na trgu proizvodov in dela ter rigidne plače bodo povzročile večje nihanje v zaposlenosti in proizvodnji. Rešitev je treba iskati v dve smeri.

Ena smer je bolj fleksibilen trg dela. Zato so nacionalni trgi dela postali središče pozornosti določevalcev ekonomske politike. Fleksibilni trg dela se nanaša tako na možnost zaposlovanja in odpuščanja delavcev, kot na možnost višanja ali nižanja plač. Večja fleksibilizacija dela se lahko doseže tudi znotraj podjetij. Čim večje je podjetje, tem več možnosti ima za fleksibilno uporabo dela znotraj podjetja. Vloge velikih podjetij na trgu dela neoklasična teorija ne poudarja, je pa pomembna za keynesianski vidik trga dela. Včasih se povezano pojavljata kategoriji fleksibilnosti trga dela in socialne varnosti dela. Ti dve kategoriji se medsebojno pogojujeta, lahko pa se tudi izključujeta. Medsebojno se pogojujeta, kadar trdimo, da je večja fleksibilnost trga dela mogoča, če je sočasno preskrbljeno za socialno varnost dela (angl. flexi-curity). Medsebojno se pa izključujeta tedaj, ko trdimo, da naj bodo delavci mobilni med državami članicami EU, sočasno pa je sistem socialne varnosti tako postavljen, da je nacionalen. Mobilnost delavcev naj bi bila meddržavna, socialna varnosti pa je državna. Ključno vprašanje za evropsko makroekonomijo je, kako v okviru predpostavk o socialni politiki in ekonomski solidarnosti doseči večjo makroekonomsko učinkovitost. Eno od pomembnih dejstev je, da so institucije trga dela v Evropi danes manj ugodne za zaposlovanje kot so bile v zgodnjih sedemdesetih letih prejšnjega stoletja (Banchard 2005, 39).

Fleksibilizacija trga dela je seveda pomembno vprašanje, vendar z vidika naše teme ni ključno.³ Vprašanje je, ali je mogoče z uravnavanjem agregatnega povpraševanja vplivati na stopnjo brezposelnosti. Blanchard (2005) dopušča možnost, da bi ekspanzija povpraševanja utegnila znižati brezposelnost, ne da bi to vodilo v višjo inflacijo. To bi bila druga smer razreševanja problema brezposelnosti.

Razvojna vloga keynesianizma ni samo ta, da preko agregatnega povpraševanja izvaja pritisk na proizvodne zmogljivosti in da preko javnega sektorja vpliva na nekatere zelo pomembne dejavnike rasti (izobraževanje, zdravstvo, spodbujanje R&D), temveč tudi ta, da lahko pozitivno vpliva na izvajanje ekonomskih reform in na sposobnost prilagajanja nasploh. Javnofinančna podpora je lahko potrebna, da nadomesti makroekonomske stroške in kompenzira oškodovance (angl. losers) zaradi reform in tako blaži socialne posledice reform. S tem prepreči prevelik odpor zoper reforme. Eno od mnenj je, da institucionalni okvir EMU, ki sicer zagotavlja stabilnost, zmanjšuje spodbude za reforme in ustvarja past rigidnosti (Coeure in Pisani-Ferry 2005, 603).

³ Z vidika neoklasične teorije je seveda to ključno vprašanje.

5 Evropska denarna unija in skupna valuta evro

Eden od možnih razlogov za uvedbo denarne unije med državami članicami EU bi lahko bila ugotovitev, da je območje enotnega evropskega trga tudi optimalno denarno območje – ODO (angl. Optimal currency area – OCA). Ali je EET tudi ODO? O tem so bile med ekonomisti razpravljali in ugotavljali v devetdesetih letih, da EET ni ODO (De Grauwe 2003). Te teme ne bomo razdelovali, ker ni vezana na temo keynesianizma.

Tabela 2: Primerjalni ekonomski kazalci za evroobmočje, 2000–2004

	Evroobmočje	UK	ZDA
Stopnja gospodarske rasti	1,8	2,8	2,6
Stopnja brezposelnosti	8,5	5,0	5,2
Stopnja inflacije	2,2	1,2	2,6
Saldo javnih financ, % BDP	-2,0	-0,7	-2,6

Opombe: Povprečni kazalci za obdobje so izračunani iz letnih podatkov z aritmetično neponderirano sredino. Evroobmočje zajema 12 držav, ki imajo enotno valuto evro. UK je Združeno kraljestvo.

Vir: UMAR: Ekonomsko ogledalo, št. 1/2005, 3/2006.

Vprašanje je, zakaj so se nacionalne vlade bile pripravljene odpovedati lastni denarni politiki? En odgovor je, da same niso bile sposobne voditi dobre denarne politike in so zato delale škodo svojemu gospodarstvu. Zato so raje prepustile denarno politiko drugemu. Dejstvo je, da aktivno vodenje keynesianske ekonomske politike zahteva strokovno, institucionalno in politično usposobljenost vlade. Dejstvo je tudi, da so države ERM v osemdesetih letih morale slediti denarni politiki Nemčije, ki je edina imela stabilne cene (gl. tabelo 1). Druge države, razen Nemčije, dejansko več niso bile denarno samostojne. Zaradi tega je bila prepustitev denarne politike nadnacionalni Evropski centralni banki (ECB) celo boljša rešitev. Te teme ne bomo nadaljevali, je pa deloma povezana s keynesianizmom, ker slednji zahteva določeno usposobljenost vlade in precejšnjo gospodarsko razvitost.

Drugi razlog je doktrinarni in je neposredno povezan s keynesianizmom. Keynesianizem trdi, da ima denar aktivno vlogo in da vpliva na realne ekonomske kategorije. Z denarno politiko je mogoče vplivati na ekonomska gibanja. Značilnost nove neo-klasike pa je, da je denar nevtralen in pasiven ter da z denarno politiko ni mogoče pozitivno vplivati na realna ekonomska gibanja. Mogoče pa je z njo povzročati negativne šoke. Zato je sledil nasvet, naj denarna politika sledi neko ustaljeno pravilo (angl. policy rule) z namenom, da se prepreči diskrecijska politika vlade. Pozneje se je razvila teza, da je najbolje, da je centralna banka neodvisna od politike (to je od vlade) in da vodi politiko stabilnih cen. Denarna politika naj nima drugih ciljev, ker jih tako ali tako ne more učinkovito doseči. Ta razvoj v doktrini, da se naj cilj denarne politike zvede samo na stabilnost cen in da naj bo pri izvajanju tega cilja centralna banka neodvisna, je vodil do tega, da se je denarna politika izločila iz procesa politike določanja ekonomske politike. Če je denarna politika ločena od politike in če je to celo dobro, potem je povsem mogoče, da skrb za denarno politiko prevzame nadnacionalna centralna banka, kot je ECB. Pogoj za to pa je, da ima denarna

politika en in edini cilj, to je stabilnost cen, in da je ECB povsem neodvisna od politike, tako na nacionalni kot na evropski ravni. Podlaga takemu razmišljanju ni keynesianska, temveč neoklasična ekonomska teorija ekonomske politike.

Ekonomski razlog za to, da se države odpovedo lastni denarni politiki in jo prepustijo skupni Evropski denarni uniji, je torej v tezi, da je denar in s tem denarna politika nevtralna glede vpliva na realna ekonomska gibanja. Teza je, da na dolgi rok ekspanzivna denarna politika ne bo povečala proizvoda in zaposlenosti. To je nekeynesianska teza. Denar je bil namenoma umaknjen iz nacionalnega ekonomskega sistema. Namesto da bi igral aktivno vlogo kot instrument ekonomske politike, je bil nevtraliziran in pasiviziran. Samo v tem primeru je bilo mogoče denarno politiko premakniti z nacionalne na nadnacionalno evropsko raven.

Ali lahko gospodarstvo deluje s tako nevtralno in pasivno vlogo denarja? Odgovor je, da lahko. Naslednje vprašanje: Ali je tako gospodarstvo manj dinamično? Ali je nacionalno gospodarstvo z izločitvijo denarja iz igre izgubilo nekaj svoje potencialne dinamičnosti? Keynesianci bi odgovorili, da je. Sicer pa empiričen odgovor na to vprašanje še ni jasen. Izkušnja z evrom je še prekratka. Lahko edino ugotovimo, da Združeno kraljestvo ni bilo prizadeto, ker je zunaj evroobmočja (gl. tabelo 2 in 4).

Opredelitev ciljne rasti cen je predmet strokovne (in tudi politične) razprave. ECB si je sama določila, kaj pomenijo stabilne cene. Za ciljno inflacijo je določila, da harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin ne sme presegati 2 odstotkov. Iz tega bi se dalo sklepati, da so cilj povsem stabilne cene in da je dovoljeno odstopanje navzgor do 2 odstotka. Za razliko navedimo, da je ministrstvo za finance britanske vlade postavilo cilj rasti cen 2 odstotka. Cilj je postavljen simetrično tako, da je mogoče odstopanje od cilja za 1 odstotno točko navzgor ali navzdol. Za uresničevanje tega cilja je odgovorna centralna banka, Bank of England. Logika britanske postavitve ciljne inflacije je, da je določena nizka stopnja inflacije ugodna za gospodarstvo. Problem je lahko tudi pre nizka ne samo previsoka rast cen. To je tipično keynesiansko stališče. Stališče ECB bi lahko označili za nekeynesiansko.

Nominalno raven cen na evroobmočju določa ECB. Tabela 2 kaže, da so cene v evroobmočju kar stabilne. Z vidika posameznih držav članic nominalne ekonomske kategorije določi ECB. Zaradi tega prihaja na ravni držav članic do stabilnih nominalnih in nestabilnih realnih kategorij gospodarstva, ker se gospodarstvo prilagaja na šoke z realnimi kategorijami. V denarni uniji nacionalno gospodarstvo ni postavljalec ravni cen (angl. price level setter), temveč mu je raven cen določena (angl. price level taker). Denarna unija odpravlja nihanja v nominalnem menjalnem tečaju med državami članicami. Variabilnost nominalnega menjalnega tečaja obstaja samo v razmerju do nečlanice unije. Denarna unija pa ne odpravi variabilnosti realnega menjalnega tečaja (RMT) med članicami (Vickers 2003). Dejanski in ravnotežni RMT med članicami se spreminja

tako v času kot glede na druge države članice zaradi asimetričnih šokov.⁴

RMT med članicami EMU se mora spreminjati zaradi spremenjenih ekonomskih razmer oziroma zaradi asimetričnih šokov. To se lahko zgodi samo z diferenciranimi inflacijskimi stopnjami med državami. Manj fleksibilno je gospodarstvo, višja mora biti diferencirana inflacijska stopnja.

Obstajajo razlogi, da lahko upravičeno pričakujemo različne inflacijske stopnje med državami članicami. Razlogi za diferencirano rast cen niso več denarni. Razlike v inflacijskih stopnjah odražajo ciklične in strukturne dejavnike. Deloma so ti razlogi povezani tudi z gospodarsko rastjo. Če gre za razloge zaradi procesa dohitevanja v razvoju, lahko razlike v inflaciji ocenjujemo kot posledico želene realne konvergence v življenjski ravni znotraj evroobmočja. Gre za primer znamenitega Balassa-Samuelsonovega učinka (Ballasa 1964).

Diferencirane inflacijske stopnje so prilagojevalni mehanizem, ki pripelje nacionalno realno gospodarstvo v sklad s splošno ravni cen na evroobmočju in s splošnim nominalnim menjalnim tečajem. Nominalne kategorije se ne prilagajajo realnim kategorijam nacionalnega gospodarstva. Dogaja se obratno. Realni del nacionalnega gospodarstva se mora prilagoditi splošnim nominalnim kategorijam ravni cen in menjalnega tečaja. Realni in ne nominalni MT postane instrument ekonomske politike (Allsopp 2005). Ob stabilnem nominalnim tečaju je mogoče spreminjati realni MT samo s diferencirano inflacijsko stopnjo, kar pa je brez denarne politike težko. RMT je neroden instrument. Zato pridobiva večjo težo fiskalna politika, da zagotovi prilagajanje gospodarstva na spremembe (Giavazzi 2004).

Pristojnost se je razdelila: za denarno politiko je pristojna raven EU, za fiskalno politiko pa nacionalna raven. Nobena od dveh ravni nima na razpolago celotnega arzenala keynesianske ekonomske politike.

6 Stabilne javne finance in pakt stabilnosti in rasti

6.1 Pakt stabilnosti in rasti

Vloga fiskalne politike na ravni EU je določena s Paktom stabilnosti in rasti (PSR). Namen PSR je, da zagotovi fiskalno disciplino z zdravim upravljanjem javnih financ v državah članicah evroobmočja. Preprečil naj bi stanje, v katerem bi ohlapna fiskalna politika ene države članice škodovala drugim članicam preko obrestnih mer in tako spodkopala zaupanje v ekonomsko stabilnost evroobmočja.⁵ Uresničevanje PSR sloni na multilateralnem nadzoru nad proračunskimi stanji in na opozorilnem postopku v primeru presežnega primanjkljaja. PSR ni instrument fiskalne politike na ravni EU.

⁴ Pojem asimetričnih šokov se uporablja za šoke, ki so specifični za določeno državo in se v tem razlikujejo od splošnih šokov, ki prizadenejo EU kot celoto.

⁵ »Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact« (Amsterdam, 17. junij 1997).

PSR postavlja državam članicam normo, da je dober proračun tisti, ki je blizu izravnosti ali je v presežku. Ekspanzivna fiskalna politika na ravni držav članic evra se torej naj ne bi uporabljala za keynesianske namene ekonomske politike. Tabela 3 kaže, kako je bilo v praksi.

Tabela 3: Saldo javnih financ (% BDP), 2000–2004. Primerjava med evroobmočjem (EO), Nemčijo (DE), Združenim kraljestvom (UK) in ZDA

Leto	EO	DE	UK	ZDA
2000	0,2	1,3	3,8	1,4
2001	-1,9	-2,9	0,7	-0,4
2002	-2,5	-3,8	-1,6	-3,8
2003	-3,0	-4,1	-3,3	-4,6
2004	-2,7	-3,7	-3,1	-4,4

Vir: UMAR: *Ekonomsko ogledalo*, št. 1/2005, 3/2006.

Britanska fiskalna pravila, ki so bila postavljena leta 1998, so bila drugače postavljena od tistih v Paktu stabilnosti in rasti. Značilnost britanske fiskalne politike je bila, da je izrecno priznavala in vodila proticiklično fiskalno politiko. Dovoljen proračunski primanjkljaj se je računa preko celotnega poslovnega cikla in ne za vsako leto posebej. Druga značilnost je bila, da izrecno priznava razvojno vlogo fiskalne politike. To se operativno odraža v načinu opredelitve vzdržnega proračunskega primanjkljaja. Slednji ni opredeljen statistično, temveč ekonomsko. Država se praviloma sme zadolževati za financiranje javnih investicij. Javne investicije namreč povečujejo prihodnje proizvodne zmogljivosti in v tem smislu niso poraba, čeprav so javnih izdatki. V tem se britansko »zlato pravilo« pomembno razlikuje od PSR. Britanska fiskalna politika je bolj keynesianska kot evropska.

6.2 Pasivnost ali aktivnost fiskalne politike

Ekonomске institucije EU so tako postavljene, da je denarna politika pasivna (skrbi samo za stabilnost cen) in da je tudi fiskalna politika pasivna, tako na ravni EU kot na ravni držav članic, saj naj bi skrbela predvsem za vzdržnost javnih financ. Taka pasivnost denarne in fiskalne politike je predmet razprav tako z vidika teorije kot prakse.

Taylor (2000b) meni, da je v ZDA denarna politika aktivna in da se odziva na realna gibanja v gospodarstvu. Zato je lahko fiskalna politika pasivna. Pasivna fiskalna politika se izvaja s pomočjo avtomatičnih stabilizatorjev. Taylor meni, da je v primeru ZDA to ustrezno in zadostno in ne zagovarja diskrecijske fiskalne politike.

V primeru Združenega kraljestva (UK) je mogoče govoriti o aktivni denarni in o aktivni fiskalni politiki. Fiskalna politika se izvaja tudi z diskrecijskimi ukrepi vlade (HM Treasury 2003a).

Dosedanja praksa EU, ZDA in UK je sprožila razpravo v EU oziroma v evroobmočju. Mogoče je zagovarjati stališče, da je denarna politika na ravni EU pasivna in taka naj ostane. Edino pasivna denarna politika je mogoča v razmerah neodvisne ECB in obstoja samostojnih držav članic.

Zato ostaja samo še vprašanje o fiskalni politiki. Tu je pa treba ločiti raven EU od ravni držav članic. Na ravni EU se fiskalna politika ne vodi. Proračun EU je omejen na okrog 1 odstotek BND in je usmerjen izključno v izvajanje nekaterih skupnih nalog. Vprašanje je, ali naj se na ravni EU usklajujejo nacionalne fiskalne politike. Usklajevanje nacionalnih fiskalnih politik politično ni sprejemljivo, Giavazzi (2004) meni, da tudi ekonomsko ni potrebno. Je pa sprejemljivo, da se na ravni EU sprejme širši okvir, ki bi omejeval nacionalne fiskalne politike in to samo v tolikšni meri, da se ne bi ogrozila stabilnost celotnega evroobmočja. Pokazalo se je, da je bil prvotni Pakt stabilnosti in rasti preveč omejujoč. Zato so ga leta 2005 spremenili in ga naredili nekoliko bolj fleksibilnega (Coeure in Pisani-Ferry 2005, Wyplosz 2006). S tem so nacionalne fiskalne politike dobile več maneverskega prostora, kar je pozitiven pojav z vidika keynesianske politike.

Vprašanje fiskalne politike v državah članicah evroobmočja je poseben teoretičen in praktičen problem. Izkušnje drugih držav, kot je ZDA, pri tem ne pomagajo, ker gre za povsem drugačen institucionalni okvir. Na ravni držav se postavlja vprašanje javno-finančnih avtomatičnih stabilizatorjev in diskrecijskega delovanja fiskalne politike.

Namen avtomatičnih stabilizatorjev je, da javne finance samodejno delujejo proticiklično. Če je gospodarstvo v ekspanziji, se večajo prihodki in manjšajo odhodki ter večja proračunski presežek. Če je gospodarstvo v recesiji, se manjšajo prihodki, večajo odhodki in vrača se proračunski primanjkljaj. Sistem avtomatičnih stabilizatorjev na strani davkov predpostavlja progresivno obdavčenje. Na strani izdatkov pa predpostavlja sistem transferjev in socialnih pomoči, ki se avtomatično povečujejo v času recesije in zmanjšujejo v času ekspanzije. Predlogi, ki so prisotni tudi v Sloveniji (Vlada RS 2005), da bi uvedli enotno davčno stopnjo in da bi socialne transferje v celoti vezali na vsakokratno dokazovanje upravičenosti, delujejo proti sistemu avtomatičnih stabilizatorjev. Znotraj EMU prevladuje mišljenje, da naj bi bili avtomatični stabilizatorji bili dovoljeni, da delujejo skozi cikel in da so koristni pri blaženju šokov v povpraševanju (Allsopp in Vines 2005).

Diskrecijska fiskalna politika odpira več vprašanj. Prvi pomislek je ta, da fiskalna politika ni učinkovita. Tako mnenje je sestavni del washingtonskega konsenza. Vzemimo, da je fiskalna politika lahko učinkovita. V takem primeru pa se pojavi drug pomislek. Fiskalno politiko je težko uporabljati. Prvi razlog je ta, da fiskalna politika učinkuje z odlogom in jo je zato težko uporabljati v primerih, kjer so potrebni hitri učinki. Drugi razlog je političen. S fiskalnimi ukrepi so povezani politični, ekonomski in socialni interesi, ki jih je težko prevladati, da bi lahko delovala pravočasno in v ustreznih meri. Posebno je težavno, ko je treba krčiti koristi, ki izvirajo iz fiskalne politike. Med ekonomisti je precej razširjeno mnenje, da vlade niso sposobne voditi učinkovite diskrecijske fiskalne politike. Eno rešitev vidijo v uporabi fiskalnih pravil. Vlada bi sprejela pravila fiskalnega delovanja. Tako bi na primer, sprejeli pravila o proračunskem

primanjkljaju, o javnem dolgu, o tem, kdaj uporabiti davčne instrumente in kdaj fiskalne transferje za hitro ukrepanje in tako naprej. S tem bi nevtralizirala politične pritiske ob vsakokratnem ukrepu. Druga možnost bi bila, da se izvedba proticiklične fiskalne politike prepusti neodvisnemu odboru za fiskalno politiko (Wyplosz 2006, 229).

Zamisel o fiskalnih pravilih in o neodvisnem fiskalnem odboru je zanimiva, če jo primerjamo s podobnimi zamislimi na področju denarne politike. Na področju denarne politike so ideje, da je denarna politika nepomembna za realna gibanja, da se uporabljajo denarna pravila in da centralne banke postanejo neodvisne, vodile do prenosa denarne politike z nacionalne na evropsko raven. Nekaj podobnega bi se lahko rodilo iz zamisli na fiskalnem področju. Te zamisli niso nekeynesianske, temveč zmanjšujejo pomen nacionalnih fiskalnih politik. V končni fazi bi se ustvarile razmere, da se tudi fiskalne politike prenesejo na raven EU. Sapirjevo poročilo (Sapir 2004, 167) predlaga oblikovanje skladov za slabe čase (angl. rainy-day funds); skladi bi se oblikovali na ravni držav članic, uporabljali pa v soglasju z Evropskim svetom. To bi bil neke vrste intervencijski sklad, ki bi se napajal v času konjunktore in črpal v času recesije. Sklepamo lahko, da bi naslednja faza bila ustanovitev takega sklada na ravni EU, o katerem bi odločal Evropski svet, morda celo Evropska komisija.

Vidimo, da se keynesianske ideje vračajo na evropsko sceno. Iščejo se konkretne rešitve. Težava pri tem je, da je vprašanje fiskalne politike eminentno politično vprašanje. Tudi denarna politika je bila eminentno politično vprašanje, ki je pa takrat delovalo v prid evropske integracije. Prenos fiskalne politike na raven EU je sedaj politično nepredstavljiv, saj bi to pomenilo krepitev EU kot federacije, kar je v zadnjih letih postalo politično nemogoče. Za ekonomiste je to dano dejstvo pomembno, saj v okviru EU politični vidiki prevladujejo nad ekonomskimi.

8 Primerjava rezultatov manj in bolj keynesianske ekonomske politike

Znotraj EU imajo dve vrsti ekonomskih politik, kar se keynesianizma tiče. Za ilustracijo bi lahko primerjali dve vrsti ekonomskih politik. Ena vrsta je ekonomska politika evroobmočja, druga pa britanska ekonomska politika. Prva je večinoma manj, druga pa večinoma bolj keynesianska. Na področju regulacije bi lahko rekli, da je evroobmočje bolj regulirano, britansko gospodarstvo pa manj. V tem pogledu je evroobmočje bolj keynesiansko. Na področju denarne politike velja za evroobmočje »ena denarna politika za vse države« (angl. one fits all, slo. vse na eno kopito). Britanija ima svojo lastno denarno politiko, ki jo lahko prilagaja svojim specifičnim potrebam. To se je na zunaj kazalo predvsem v tem, kako je Banka Anglije spreminjala obrestne mere v primerjavi z ECB. Banka Anglije je bila bolj fleksibilna. Britanija je bila na tem področju bolj keynesianska. Na področju postavljanja ciljne inflacije je Britanija postavila višjo ciljno inflacijo in s tem omogočila večjo fleksibilnost uravnavanja agregatnega povpraševanja.

Britanija je bila na tem področju bolj keynesianska. Tudi na področju fiskalne politike je bila Britanija bolj keynesianska, saj je bila ekspanzivna v času, ko so na celini vladale razmere počasne rasti in visoke brezposelnosti. Britanija je torej manjšo stopnjo regulacije povezala z bolj keynesianskimi ukrepi denarne in fiskalne politike (HM Treasury 2003b). Evroobmočje pa se je v celoti odpovedalo keynesianskim ukrepom denarne in fiskalne politike, je pa uporabljalo obsežno regulacijo.

Tabela 4: Primerjalni ekonomski kazalci za evroobmočje, 2003–2005

	EO	UK	US
Gospodarska rast (2003–2005)	1,4	2,5	3,5
Stopnja brezposelnosti (2003–2004)	8,9	4,9	5,8
Stopnja inflacije (2003–2005)	2,1	1,6	2,8
Saldo javnih financ (%BDP) (2003–2004)	–2,9	–3,2	–4,5

Vir: UMAR, *Ekonomsko ogledalo*, št. 3/2006.

Katera od teh dveh politik je uspešnejša? S teoretičnega vidika bi lahko predvidevali, da bo uspešnejša britanska politika, ki kombinira politiko tržnega liberalizma z aktivno denarno in fiskalno politiko. Ali je bila tudi empirično britanska politika bolj uspešna? Empirično je tezo nemogoče preveriti, ker je obdobje obstoja evroobmočja prekratko. Relevantno obdobje za primerjavo je namreč samo obdobje 1999–2005. Vzemimo kot kazalca ekonomske uspešnosti stopnjo gospodarske rasti in stopnjo brezposelnosti. Pri obeh teh kazalcih je v omenjenem obdobju Britanija dosegla boljše rezultate kot evroobmočje (gl. tabelo 3 in 4). Enako velja za ZDA, ki po potrebi vodi izrazito keynesiansko ekonomsko politiko.

S tem še ni nič rečeno. Lahko pa ugotovimo, da keynesianizem še ni dokončno izgubil doktrinarne bitke z neoklasiko, kot je bilo videti pred desetimi leti. Ekonomska veda je še naprej odprta za obe šoli. Pa tudi praksa ekonomske politike je odprta za obe šoli. Katera šola kdaj prevlada, je odvisno od konkretnih ekonomskih razmer in ne od tega, katera šola je teoretično bolj prava.

9 Zaključek

Ekonomska arhitektura EU je sicer nastala iz političnih razlogov, vendar je zgrajena na neoklasičnih ekonomskih osnovah. Keynesianska ekonomska politika naj se ne bi uporabljala. S tem je teorija in praksa ekonomskega delovanja evroobmočja postala enostranska, pomanjkljiva in zato invalidna. To ugotovitev je mogoče uporabljati kot eno od možnih delnih razlag za sorazmerno slabše ekonomske rezultate evroobmočja. Ključno vprašanje je, kako v razmerah evropske arhitekture, kot smo jo v tem prispevku opisali, na najboljši možen način uporabiti tudi keynesiansko ekonomsko politiko tako na ravni EU kot na ravni posameznih držav; vse to z namenom, da se doseže boljša dinamika rasti in večja zaposlenost.

Literatura

1. Allsopp, C., Vines, D. (2005): »The macroeconomic role of fiscal policy«, *Oxford Review of Economic Policy*, 21(4): 485–508.
2. Ballasa, B. (1964): »The purchasing power doctrine: a reappraisal«, *Journal of Political Economy*, 72(6): 584–96.
3. Barro, R.J. in V. Grilli (1994): *European Macroeconomics*. The Macmillan Press.
4. Blanchard, O. (2006): »European unemployment: the evolution of facts and ideas«, *Economic Policy*, January, 5–59.
5. Burda, M. in C. Wyplosz (1993): *Macroeconomics. A European Text*. Oxford University Press. Četrta izdaja je izšla leta 2005.
6. Coeure, B. in Pisani-Ferry, J. (2005): »Fiscal policy in EMU: towards a sustainability and growth pact?« *Oxford Review of Economic Policy*, 21(4): 598–617.
7. De Grauwe, P. (2003): *Economics of Monetary Union*. Oxford University Press.
8. European Commission (2004): »The EU economy: 2004 review«, *European Economy*, št. 6/2004.
9. European Council (2005): »Improving the implementation of the Stability and Growth Pact.« Presidency Conclusions – Brussels, 22 and 23 March 2005.
10. Giavazzi, F. (2004): »Challenges for macroeconomic policy in EMU.« V Gual, J. (ur.), *Building a Dynamic Europe. The Key Policy Debates*, 100–125, Cambridge University Press, 2004.
11. HM Treasury (2003a): *Fiscal stabilisation and EMU*. A discussion paper. Printed by the Stationary Office 2003.
12. HM Treasury (2003b): *UK membership of the single currency*. An assesment of the five economic tests. Printed by the Stationary Office June 2003.
13. Lucarelli, B. (2004), »European monetary union: a neo-liberal Trojan horse?« *Contribution to Political Economy*, 23: 81–91.
14. Romer, D. (2000): »Keynesian macroeconomics without the LM curve«, *Journal of Economic Perspectives*, 14(2), 149–169.
15. Sapir, A. et al. (2004): *An Agenda for Growing Europe: The Sapir Report*. Oxford: Oxford University Press.
16. Senjur, M. (2001): *Makroekonomija. Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva*. Maribor: Založba MER, MER Evrocenter.
17. Senjur, M. (2005): »Širitve zahtevajo raznoliko razvojno politiko Evropske unije«, *Economic and Business Review*, 7, posebna številka, 77–89.
18. Snowdon, B., Vane, H.R. (2005): *Modern Macroeconomics: Its origin, development and current state*. Cheltenham: Edward Elgar.
19. Taylor, J.B. (2000a): »Teaching modern macroeconomics at the principle level«, *American Economic Review* (Papers and Proceedings), May, 90–94.
20. Taylor, J.B. (2000b): »Reassessing discretionary fiscal policy«, *Journal of Economic Perspectives*, 14(3): 21–36.
21. Vickers, J. (2001): »Monetary union and economic growth«. V: J. Smets in M. Dombrecht (ur.), *How to Promote Economic Growth in the Euro Area*. Cheltenham: Edward Elgar.
22. Vlada Republike Slovenije (2005): *Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji*. Ljubljana, 2. november 2005.
23. Williamson, J. (2000): »What should the World Bank think about the Washinton consensus?« *The World Bank Research Observer*, 15(2): 251–64.
24. Wyplosz, C. (2006): »European monetary union: the dark sides of a major success«, *Economic Policy*, št. 46, April, 207–261.